RAQAMLI HIKOYA TEXNOLOGIYASI BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINING MATN YARATISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA

Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna
Farg‘ona davlat universiteti professori
E-mail: szokirova1987@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.23320843

Annotatsiya. *Tezisda raqamli hikoya (digital storytelling) texnologiyasining mohiyati, uni pedagogika oliy ta’lim muassasasi o‘quv jarayonida qo‘llash bosqichlari va bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining matn yaratish ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Texnologiyani qo‘llashda uchraydigan tipik xatolar va ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rsatilgan.*

Kalit so‘zlar: *raqamli hikoya, narrativ, hikoya xaritasi, storibord, matn yaratish ko‘nikmasi, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi.*

Hikoya qilish boshlang‘ich ta’limning eng qadimiy va eng ta’sirchan usullaridan biridir. J.Brunerning fikricha, inson o‘z tajribasini asosan narrativ shaklda tartibga soladi va anglaydi [1]; kichik maktab yoshidagi o‘quvchi uchun esa voqea va qahramon orqali berilgan bilim qoida va ta’rif shaklida berilgan bilimdan ko‘ra yaqinroq va tushunarliroqdir. Raqamli texnologiyalar bu qadimiy usulga yangi ifoda imkoniyatlarini qo‘shdi.

Raqamli hikoya – muallif ovozi yoki yozma matni tasvir, musiqa, video va boshqa raqamli vositalar bilan uyg‘unlashtirilgan, odatda bir necha daqiqa davom etadigan qisqa narrativ mahsulotdir. B.Robin uni XXI asr sinfxonasi uchun kuchli texnologik vosita sifatida tavsiflab, shaxsiy, tarixiy-hujjatli va o‘rgatuvchi turlarini ajratadi [2]. J.Lambert samarali raqamli hikoyaning unsurlarini – aniq g‘oya, dramatik savol, hissiy mazmun, muallif ovozi, ixchamlik va maromni ko‘rsatib bergan [3].

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlashda raqamli hikoya texnologiyasini qo‘llash quyidagi bosqichlarda tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

1. G‘oya va adresatni aniqlash. Talaba "Men nima haqida, kim uchun va nima maqsadda hikoya qilaman?" savollariga javob beradi. Bu bosqichda hikoya boshlang‘ich sinfdagi aniq mavzu va o‘quv maqsadiga bog‘lanadi.

2. Hikoya xaritasini tuzish. Qahramon, makon, muammo, voqealar rivoji, yechim va xulosa sxema shaklida belgilanadi. J.Ohler ta’kidlaganidek, aynan shu bosqich mahsulot sifatini belgilaydi: kuchsiz hikoyani texnologiya qutqara olmaydi [4].

3. Ssenariy yozish va tahrirlash. Matn qisqa, sodda gaplar bilan, o‘quvchi yoshiga mos lug‘atda yoziladi, ovoz chiqarib o‘qib ko‘riladi va juftlikda tahrirlanadi.

4. Storibord tayyorlash. Har bir kadr uchun matn, tasvir, tovush va o‘tishlar rejalashtiriladi. Bunda tasvir so‘zni takrorlamasligi, balki uni to‘ldirishi lozim.

5. Media materiallarini tayyorlash va yig‘ish. Talaba o‘zi chizgan rasmlar, suratlar yoki ochiq litsenziyali materiallardan foydalanadi, ovoz yozadi va tanlangan vositada mahsulotni yig‘adi.

6. Taqdimot va o‘zaro taqriz. Hikoyalar guruhda namoyish etiladi, oldindan kelishilgan mezonlar asosida muhokama qilinadi va qayta ishlanadi.

7. Refleksiya va didaktik moslashtirish. Talaba ish jarayonini tahlil qiladi hamda hikoyadan darsning qaysi bosqichida, qanday savol va topshiriqlar bilan foydalanishini loyihalaydi.

Mazkur texnologiyaning matn yaratish ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari bir necha jihatda ko‘rinadi. Birinchidan, hikoya xaritasi va ssenariy ustida ishlash matn kompozitsiyasini ongli qurishga o‘rgatadi. Ikkinchidan, vaqt cheklangani (2–3 daqiqa) ixcham va aniq ifodalashni talab etadi. Uchinchidan, ovoz chiqarib o‘qish nutq ravonligi va ifodaliligini rivojlantiradi. To‘rtinchidan, aniq adresat – kichik yoshdagi o‘quvchi uchun yozish til vositalarini moslashtirish malakasini shakllantiradi. Beshinchidan, o‘zaro taqriz tahrir madaniyatini tarbiyalaydi. Xorijiy tadqiqotlarda raqamli hikoya

loyihalari o‘quvchilarning faolligi va texnologiyadan mazmunli foydalanishini oshirgani qayd etilgan [5].

Texnologiyani qo‘llashda quyidagi tipik xatolar uchraydi: ishni dasturiy vositadan boshlash; tayyor internet tasvirlarini manbasini ko‘rsatmasdan ishlatish; hikoyani voqealar ro‘yxatiga aylantirish, ya’ni muammo va yechimning yo‘qligi; ortiqcha effekt va musiqa bilan mazmunni to‘sib qo‘yish; o‘quvchi yoshini hisobga olmaslik. Ularning oldini olish uchun "avval hikoya, keyin texnologiya" qoidasiga rioya etish, baholash mezonlarini topshiriqdan oldin taqdim etish, mualliflik huquqi va raqamli etika masalalarini maxsus muhokama qilish tavsiya etiladi.

Xulosa. Raqamli hikoya texnologiyasi bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining lingvistik, texnologik va pedagogik tayyorgarligini yagona ijodiy faoliyatda birlashtiradi. Uni g‘oyani aniqlashdan didaktik moslashtirishgacha bo‘lgan yetti bosqichda, lingvonarrativ tayyorgarlikni texnologik ishdan oldinga qo‘ygan holda tashkil etish matn yaratish ko‘nikmalarini rivojlantirishning istiqbolli yo‘li hisoblanadi. Texnologiyaning samaradorligini aniqlash maxsus tajriba-sinov ishlarini talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bruner J. Acts of Meaning. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990.
2. Robin B.R. Digital storytelling: A powerful technology tool for the 21st century classroom // Theory Into Practice. – 2008. – Vol. 47, No. 3. – P. 220–228.
3. Lambert J. Digital Storytelling: Capturing Lives, Creating Community. 4th ed. – New York: Routledge, 2013.
4. Ohler J. Digital Storytelling in the Classroom: New Media Pathways to Literacy, Learning, and Creativity. 2nd ed. – Thousand Oaks, CA: Corwin, 2013.
5. Sadik A. Digital storytelling: A meaningful technology-integrated approach for engaged student learning // Educational Technology Research and Development. – 2008. – Vol. 56, No. 4. – P. 487–506.